

זבח־יֶצֶדֶק

ספר כולל

הלכות שהיטה ובדיקה ונקור

בלשון עברי גם בלשון אשכנזי

כולן למערכתיהן מחוברות לדגליהן מסודרות ובאר רחובות מכוארות

על ידי

יצחק בן אריה יוסף דוב

S. Baer.

SIBCHE ZEDEK.

רעדעל־היים

שנת תרל"ז לפ"ק.

דריטטע פֿערבעסערטע אונד פֿערמעהרטע אויווגאָבע.

Rödelheim,

Druck u. Verlag von J. Lehrberger & Comp.

1876.

זבחו זבחי צדק ובטחו אל ה'!

(תהלים ד, ו')

בעדה.

איט פֿרױעגענדעם ווערקען בעלױועקט דער פֿערפֿשער, דען דעם טעכטער אַמטע זיך ווידענדען זיינע פֿנלייטונג לױ געבען, דיע דיע לױ דינעם פֿעכע געהױריגען רעגען אונד פֿערטריכטען זיזט עמאטיט געפֿרדעט ענטהױלטע אונד אויך דער פֿעסונגאקראפֿט זיינע יעדען פֿגאעמען זייז.

זיין פֿערנערער אונד הויפטלױועק פֿכער, וועלכער איט דינעם ביזױן בעכזיזע טיגט ווירד, זייט דער, דערדוך דער טהעפֿרעטיטען אפֿגעהפֿעטיגקייט — זייטענו זיין דער אונקענטים דען עברחייטען ווארלענד — וועלכע זייז דען טעכטערן דער יעטלטהייט זױ היפֿיג געפֿונדען ווירד, זיינהפֿלט לױ טהון אונד זיז לױ בעזייטיגען. עז ווארדען דערזען ערזענו דיע הויפט רעגען זיין עברחייטער ספרשע אונד לױפֿער איט פֿונקטירטען לעטטערן אױפֿגעטעללט אונד זיהנען געגענעזיבערלױפֿענד דיז דייטטע זיבערזעטונג ביזאגעגעבען; דאן לױטענו דיענען רעגען נאך זיין קאזאעני טער ביזאגעעלט, דער דיע נאָהערע ערקלױונג, ערפֿרערוג אונד ווייטערע אױז פֿיהרונג דעזעלבען ענטהױלט. עז זױלען נאָהליך, נאך דען פֿערפֿשערז פֿכזיכט, זױלכע לױט טעכטערזאטע זיך פֿערברעייטערע, דיע נאך ניכט פֿיעל פֿעס עברחייטען וויטען, לערזט דען פֿונקטירטען טעקזט זיבערזעלטען, דאזיט זיז דיז רעגען זיין עברחייטער ספרשע פֿערטטעהען לערען, אונד דורך דיענע זיבערזעלטונגזיכונג לױליך זיין דער עברחייטען ספרשעפֿענטים זױ ווייט פֿערטריטען, דאס זיז דאן נאָהליך דאן גמללע איט דעם קאזאעניטער דורכטודירען קאנען. עז פֿערטטעהט זיך פֿען זעלבוט, דאס דיענו מר איט הילכע זיינע לערערז געטעהען, אויך ניכט דאזיז זיבערזאזיט ווערדען קאן; דאך ווערדען דרייז ביז פֿיער אפֿגאטע לױ פֿעןקאזאענען טהעפֿרעטיטען אױזבילדונג אױזרייכען.

נאך אום בעמערקט ווערדען, דאס זייז דער פֿרעקזיס זױוהעלז דער פֿונק טירטע טעקזט זױל אויך דער קאזאעניטער זיידע לױ בעכזכֿטען זיד, ניכט פֿכער — וויע עז פֿיעלזייכט אפֿזכֿען זייז ערזען זיבערזאזיקקע טיינען קאנעטע — דער טעקזט זױלען טען געניגעט.

ביעבריד על נהר רהיין בשנת תרי"ז לפ"ק.

דער פֿערפֿשער.

צווייטע אויזגאבע.

דיע לױיטע אױזגאבע דיענע כזעז העכע זיך אױז; זױרגעלױזיגזטע רעז פֿדירט, אפֿזכֿען דערזען געפֿונדערט, פֿערבעטערט אונד איט לױפֿטלען, זױוהעלז זיז טעקזטע וויע זיין דעם קאזאעניטער בערייכערט. זיבערהויפט העכע זיך זױלען פֿלױס דערזיך פֿערווענדעט, דאן בוך אפֿגליכט לױ פֿערפֿעןקאזאענען אונד דיע כריזכֿערקייט דעסזעלבען נאך זױלען וויטען זיין געניגענד לױ בעפֿרדערען.

דער פֿערפֿשער

דריטע אויזגאבע.

דאס זיין זכזי צדק דעם לױועקקע דעם עז דיענען זױל זיך אויך ווירקליך זױ כריזכֿער בעזױהערט, דאפֿען זייט דיע אױזגעדעהנטע פֿערברייטונג, דיע עז געפֿונדען העט, דער זיך ערפֿרייענדע בעזעטע בעזױיז. אום מן, דיע כריזכֿערקייט

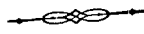
דעו בוֹכֶנע חיוואער אעהר לֹ ערהֶהען הֶזבע אִיך אִין דיעווער דריטטען אויפֿלֶזֶנע,
 קֶהנע דיע ביוהעריגע וויטענאיינריכטונג לֹ אָנדערן, היער חונד דען אָנכֶנע אִיס
 אוידרוקקע פֿערבעסערט, אָנכֶנע היכלוגע־פֿיגט חונד אויסערדעסן, חוס דעס נחֶטלֶט־
 גענדען דען; אויפֿֿינדען לֹ ערלויבטערן, נאָך פֿיעלויטיגעס וואונטע, נאָך אִין חוּי־
 פֿיהרֶזכֶנע אָפֿֿזכֶבעטיט געקֶרדנעטען זע־רע־גיוטער פֿאָרְגֶעזעטלֶט.

ביעברִיך חדש מנחם חרל"ה לפ"ק.

דער פֿערפֿֿטער.

אִינֶהאַלֶט.

1	ייטע		
5	"		מצות השחיטה
7	"		מצות כסוי הדם
7	"		חמש הלכות שחיטה
9	"		I. דיני שהייה
10	"		II. דיני דרסה
11	"		III. דיני חלדה
13	"		IV. דיני הגרמה
16	"		V. דיני עקור
18	"		דיני מסוכנת ואותו ואת בנו
22	"		דיני סבין
24	"		השחזת הסבין
27	"		הראה ובדיקתח. הלקי הראה
29	"		דיני חסר
33	"		דיני יותרת ופצול
35	"		דיני חליף
39	"		דיני ענוניתא דורדא
42	"		דיני אופתא ויובש ואטום
51	"		דיני סרכה
53	"		דיני נקב
61	"		דיני בועה ושנרא ושפוכה
62	"		דיני מראות הראה
65	"		דרך הבדיקה
			דאז פֿלייש־פֿרשען

ד י נ י ם

איבער

פֿלייש־פֿרשען (נקור).

נאך דעם טהרת אהרן אונד צינה דוד אין דייטשער שפראַכע בעאַרבייטעט.

1. דען קטפן (ראש) טפחלטע אמן אונד נעהאט לוערוט דחו געהירן הערויז אונד טחלע פֿען דיענען דיע הויט פֿב. דען טחלע אמן אויך דיע זין דעס הירנטערעל אױפֿליעגענדע הויט פֿב. יחלסטע אמן זיע ניכט גוט טבכרינגען קלנגען, יח הויט אמן זיעבער דען גטלען הירנטערעל וועג. היערויף טניידע אמן אויף יעדער זייטע, דח ווען דיע קינלערע זיך רונדעט נאך דעס קהר לו אויף, אונד זיעהע דיח פֿדער הערויז. זיח חויט גתבעלפֿראיג געטטחלסטע.

2. ען דער לונגע (לשון) נעהאט אמן לוערוט ביח דער גורגעל אויף יעדער זייטע לזויח פֿדערן הערויז; דחן הויט אמן הינטען דחו קנחעלעכען טב (געג) וועהליך פֿרפֿה־ביינען גענענט). אונטער דעס קנחעלעכען זיעגט חיינע פֿדער, דיע זיך ביו זין דיע הילבע לונגע הימיזליעהט, אויך דיעזע אום הער, אױגענעקאמען ווערדען. דען טניידע אמן זין דיח לונגע אונד זיעהע פֿען יעדער זייטע חיינע פֿדער הערויז. אויך דחו טפיטלעכען פֿען דער לונגע אונד דחו לנפֿעלעכען פֿען גוימען אום טבגעטניטטען אונד דיח גורגעל אונד דער טלונד אױפֿגעטניטטען ווערדען.

3. פֿעס העלע (צנאר) אום אמן אויף יעדער זייטע לזויח פֿדערן הערויז־אחלען; חיינע זיעגט טבען אויף אונד דיע טנדערע זיח פֿלייט נאך דער גורגעל לו.

4. ען דער ברוט (חנה) אום אמן פֿען דען פֿערגענענטען לזויח פֿדערן חיינע, דיע זיך ביו זין דיע ברוט זיעהט, פֿעלענדו הערויזעהאטען; אמן טטעלע דחו מעסער טרעג היניין, דחאזיט זיע גתלן ענטווחורלעלט ווערדע. דען נעהאט אמן חינוענדויג ען דער ברוט, ען דעס רונדען קרטע דיע פֿדער הערויז. זיע געהט ביו הינויף ען דחו רחטהלזייט אונד זיעגט דעפֿעלט חיבער חיינענדער זין דער געטטחלט חיינער טאום־לדי (V); אמן זיח דערזען בעהוטוועס, דחם אמן זיע ניכט לערטיידע, זקנדערן גתלן אױזליעהע.

5. ביח דען ריפפען (צלעות) אום אמן פֿען דער זעהנטען, חיילעטען אונד לזוועלעטען ריפפען פֿדער הערויזעהאטען*); זיע זיעהט זיך פֿעס ריקקגרעד

(* ביי' טהיינען דען פֿיעהע: נחזיך דחיל אמן דיע פֿערדערטהיילע ניכט הקהער מוז אויף לזוועלען ריפפען טבטניידען. דיח דרייחלעהנטע ריפפע געהקרט לזען הינטערטהיילע, יח זיע אויך נאך דחו פֿלייט לזויטען דער לזוועלעטען אונד דרייחלעהנטען ריפפע. זקדען וום אמן זיך אויך זין טלע נעהאטען, דחם אמן דחו פֿערדערטהיילע ניכט טרעג הינויף זקנדערן געטרעדע טבטניידע, דחזיט אמן פֿערן ניכט הקהער מוז; ביו לזען נחבעל קחחוט.

הערבֿער ביי טו דעז עקק פֿעקס פֿלענקען. לוויה דיעוער אַדערן, נאָהויך דיע פֿען דער לעהנטען אונד איילעמען ריפּע, זינד בלוטערן, דיע דריטטע זבער איזט חיינע פֿעטטער; דעהער דען חויך בייז דיעוער וועל דערזיך לו זעהען איזט, דעס זיע געזלן הערוויקעזאטע.

6, חויך דען פֿלענקען — חויך נאָבעלסטטיקק אַדער זעכטטיקק (פֿעקלים) גענאָנט — זיעגט חיינע וויסע דיקקע הויט, דיע פֿעלענען ווערדען אוס. דעז רעכטע חויט, ערוט פֿערן חיינען זויט פֿבלוטטידען, דעזויט און זיז בעסער פֿבלויעהען קען. חויך זיעגט דערט חיינ וויסע וויזענו ביינען, וועלזע הער אַזלענען דען חויט.

7. טיידעט און דען בוג (פֿעה) פֿעקס בלעטטע פֿב, זע טעכע און דעז אַעסער טראָג געגען דיע ברוט לו הייני, דעזויט דיע אַדער, דיע דערט אַזיערע וואַרלעו העט, ניכט טעקען בלייבע; זעמט איסטע און דערטען דעז פֿלייט פֿעלען. נעהער פֿענגע און פֿע בוג איסטען פֿן דער טויעל ווע דעז פֿעטט חויט פֿן, דיע אַדער הערויזלעהען אונד טיידע אַזיער נאָך, ביי פֿן דעז קניע דיכט פֿע ביינ; דיז חיבריגען קליינען אַדערלען, דיע פֿן אַזיער הענגען, איסטען בענעפֿעלזו זיט וועגענעקעזאטע ווערדען. דעז חזק דיע אַדער זיעגענדע פֿעטט יעדעך ברויכט און ניכט איט פֿבלונעהאטען.

8. פֿען דער זונגע (רֿעה) אַזע און דען (גֿעב) פֿב; ער חויט לוז גענוס פֿערבֿעטען. פֿן דער זונגע זעלכזט אוס און דיע רעהרען אַזיענטיידען, דעזויט דעז בלוט אַזיענעטע.

9. פֿעקס הערלען (לֿב) טיידע און דיע אַהרען אונד דיע טפּילע פֿב אונד טיידע עז דען געזלן פֿען אַזיענער, דעזויט קיין בלוט דערין בלייבע.

10. פֿע רעהעלויט (פֿער פֿעקס) העט און, ווען עז נאָך פֿע געזלען פֿיער־טהייל הענגט, פֿען דער חייסערן געגען דיע זעבער לו געקעהרטע זייטע דיע הויט פֿבלויעהען. חויט עז זבער פֿעלענען זען און אַזיערן זייטען דיע הויט פֿבלויעהען. דעז פֿן דען ווערדען דעז רעהעלויטען הונד הערזן זיטלענדע פֿעטט זבער ברויכט ניכט פֿעלענען לו ווערדען.

11. פֿן דער זעבער (פֿעקס) אוס און דען ווע דיע געזלע הענגט, דעז פֿעטט פֿעלענען, חויך דיע אַדערן חיינ וועניג פֿעלענען.

12. פֿען דער זיזן (פֿעקס) אוס פֿען ביידען זייטען דיע הויט פֿעלענען ווער־דען. פֿערנער זיעהע און פֿע דיקקען טהיילע חיינע אַדער זיט נאָך דרייז דערפֿן הענגענדען קליינען אַדערן הערויז. זיע זינד פֿעלען פֿעטטערן פֿערבֿעטען.

13. פֿעקס פֿעלען (פֿעקס) אוס און דיע הויט וועלענען אונד פֿעלען דערזענער זיטלענדע פֿעטט, זעלכזט דעז חזק דען פֿעלען טעקענען, פֿעלען. דיע

חָס רַהֲיִינְטֶרֶשֶׁת וּמְהַנְעֵנְדֵן יְהוּדִים חֶבֶר לִיעָהֵן בְּאֵזוּ דִיע הוּיט אִיט דַעס
דַרְרוֹיף לִיעָנְעֵנְדֵן פֿעטטע חֶב, דָּזוּ דַרְרוֹנְטֶער לִיעָנְעֵנְדֵן פֿעטט היגֶעגֶנן חוּיט
בִּיח מִהֵנְטן עֵרְלוֹבִיט.

14. פֿון דער הויבע (בֵּית הַכּוֹסוֹת), דער אַמִּנִּיכ־פֿעלסט (בְּמִסָּס) אונד דעס
אַטְגֵן (קָבָה) אום אָזוּ דִיע הוּיט אִיט פֿלֶנְט דַרְרוֹיף אונד דַרְרוֹנְטֶער כַעפֿינד־
לִיעָן פֿעטטע זויבער טֶבֶאָפֿעֿן.

15. פֿון דען גַעֲדֶרֶאָען (בְּגֵי מַעֲצִים) טניידע אָזוּ חָס חֶבֶר אַטְגֵן חָס
אַטְגֵן מְהַנְעֵנְדֵר חִינֵט עֶלֶזע לֶמְג הינוועג, עבענטֶז חָס ענדע חָס פֿעטער־דַרְרֶס
(בְּרִשְׁתָּא) מְהַנְעֵנְדֵר חִינֵט עֶלֶזע, וועלכֶע פֿערבֶּטען זינד. כַּחֲדָהֵר לִיעָה
אָזוּ דִיע הוּיט גֶחְלִילִיך וועג, זָך וויע זויך דען לֶמְגֵן פֿאַדען דער זיך אִין דער
אינווענדֶרֶגֶן זייטע הינֶבליעֶהט. דָּזוּ נַעֲהֵע אָזוּ יענען ווייטען דַרְרֶס, דער
זויך חִינֵטֶר זייטע לֹ חוּיט אונד חוּיט וועלכֶעס חִיין קִינֵנע דַרְרֶאָען הערווינֶעֶהט
(סְנִיָּא רִבָּא) נַעֲבֹט דַעס דַרְבִּיחֵן לִיעָנְעֵנְדֵן לֶמְגֵן טטיקֶען פֿעטט הינוועג,
דען פֿלֶנְט דִיעזע חוּיט פֿערבֶּטען. פֿון דען איטטע־דַרְרֶאָען (הַרְרָא רִבְנָתָא),
נַעֲהֵע אָזוּ דִיע זײַס (בְּגִתָּא) — זויך פֿריס פֿרֶדֶר ווייסֶע עֶבֶר גַעֲנַחֲנֵט —
הינוועג, אונד לִיעָהֵע דָּזוּ פֿעס איקקער־פֿעטט פֿון כִּידֶען זייטען דִיע הוּיט העֶרֶחֶב.

16. מן דען פֿיסען (בְּגִלְיִים) הָט אָזוּ פֿאַר דַעס (בְּשִׁיר) אַמֶּעֶן דִיע טפֿיטלֶען
דער קִוִּיען מְבֹלוֹהוּיען. נֶחַךְ דַעס בְּשִׁיר אַמֶּעֶן טניידע אָזוּ דָּזוּ ווייסע פֿעטט
(גִּיין גַעֲנַחֲנֵט) לִוִּישֶׁען דען פֿיסען הערווי.

17. בִּיח גַעֲלִיגֶעל אום אָזוּ חָס מְהֹזֵע חִינֵט פֿרֶדֶר הערווינֶעֶהאָען אונד
דִיע טפֿיטלֶען פֿון דען פֿלִיגֶעלן מְבֹטניידֶען.

18. בִּיח גַעֲלִיגֶעל אום אָזוּ פֿערנער נֶחַךְ דָּזוּ גַעֲהִירן חוּיט דַעס קֶשֶׁפֶע
נַעֲהֵען אונד דָּזוּ חִיין דַעס הִירנֶט־דַעלֶען לִיעָנְעֵנְדֵן הייטֶען הערוויאֶמֶעֶן.
זַדְרָמֵן אום אָזוּ פֿעס טַנְטֶעל אונד פֿון דען פֿוסלֶעֶהֵן דִיע טפֿיטלֶען חֶבֶ
טניידֶען. זויך פֿון דער לִיגֶע הָט אָזוּ פֿאַרן דִיע טפֿיטלֶע אונד הינטען דָּזוּ
קֶחֶעֶלֶעֶן מְבֹלוֹטניידֶען. לֶחֶס אָזוּ דִיע פֿיסע חָס קֶרֶפֶר, זָך אַמֶּעֶן אָזוּ
דָּז, וּזָך זיך דער פֿוס מן דָּזוּ דִיקקֶבִּין מְנִישֶׁעס חִינֵטניטטע. גַעֲבֹרִיט אָזוּ
דִיע גַעֲדֶרֶאָע, זָך אום אָזוּ לִוִּיח פֿערבֶּטענע דַרְרֶאָען הערווינֶעֶהאָען. ווער
רַעֲבֵט טהון ווילן נַעֲהֵע פֿון מֶלֶעס גַעֲלִיגֶעל דִיע לִיגֶע גֶחְלִי הערווי, אונד
וּמֶטע דָּזוּ אינווענדֶרֶגֶן פֿלֶנְט בֹּזוּ רִיין חֶב.

19. לֶמְגֵר מְהֹ 3 טַמְגֵן כַּחֲדָעס דָּזוּ פֿיעה גַעֲטֹקֶטעט חוּיט זָזוּ אָזוּ
אִיט דַעס פֿאַרֶטען דִיע פֿליישֶע כִּיֶט וּמֶרֶטען.

